

Verschillend handig opgeleid in de gemeente

Paul Dekker

Onderdeel van de publicatie:

Om over na te denken (VNG)

Inhoud

1.1	Een verhardende tegenstelling	6
1.2	Lokale politiek	6
1.3	Wat te doen?	8
1.4	Literatuur	8

1.1 Een verhardende tegenstelling

In discussies over maatschappelijke spanningen en politieke tegenstellingen spelen verschillen in opleidingsniveau een belangrijke rol. Die verschillen zijn niet nieuw. Decennia geleden stelden sociale wetenschappers al vast dat van alle eenvoudige kenmerken van mensen het opleidingsniveau het meest bepalend was voor hoe mensen in de samenleving stonden en zich politiek manifesteerden. De angst in Nederland is nu dat hoger- en lageropgeleiden sterker tegenover elkaar komen te staan. Overbruggende instituties (de kerk, bijbehorende verzuiilde partijen, de dienstplicht, de dorpsschool, de sportvereniging) zijn verdwenen of hebben aan integrerende betekenis ingeboet omdat ze homogener zijn geworden of minder belangrijk als ontmoetingsplaats. In het onderwijs, het werk, het wonen en de vrijetijdsbesteding dreigen hoger- en lageropgeleiden steeds meer te gaan leven in 'gescheiden werelden' (Bovens et al. 2014). De afstand tussen lager- en hogeropgeleiden groeit als het gaat om tevredenheid met de Haagse politiek en steun voor de Europese Unie. Partijpolitiek is er een sterke tegenstelling over hoe politiek bedreven moet worden tussen de aanhangers van 'lageropgeleidenpartijen' (PVV'ers en SP'ers met wantrouwen in de politiek en voor referenda) en van 'hogeropgeleidenpartijen' (D66'ers en GroenLinksers met vertrouwen in de politiek en tegen referenda) (Dekker et al. 2018).

Bedenk bij deze 'opleidingstegenstelling' wel dat ze niet gaat over een gevolg van het genoten onderwijs. Opleidingsniveaus zijn wat we in enquêtes noteren en anderszins registreren, maar daarachter gaan verschillen schuil in aanleg, opvoedingsmilieus, buurten, inkomen, etc.

1.2 Lokale politiek

Hoe speelt de tegenstelling ten aanzien van de lokale politiek? Daar kan iets over worden gezegd aan de hand van de tabel met gegevens uit het Lokaal Kiezersonderzoek 2016 (zie Van der Meer en Van der Kolk 2017; in 2018 is het onderzoek herhaald maar die gegevens zijn er nog niet). We maken een simpele tweedeling van lageropgeleiden (60% t/m mbo) en hogeropgeleiden (40% havo en hoger).

Het eerste blokje laat zien dat hogeropgeleiden positiever over de politiek zijn dan lageropgeleiden. Dat geldt zowel ten aanzien van de nationale als de lokale politiek, maar in het laatste geval zijn de verschillen wel kleiner. Lageropgeleiden hebben duidelijk meer vertrouwen in de lokale dan de nationale politiek. Bij hogeropgeleiden is dat verschil er niet.

De instemming met de drie stellingen in het tweede blokje laat zien dat hogeropgeleiden vaker vinden dat er wel genoeg inspraakmogelijkheden zijn en meer hechten aan een eindoordeel van de

gemeenteraad. Lageropgeleiden zijn vaker voor meer referenda: 54% tegen 47% bij de hogeropgeleiden. Dat is een klein verschil. Het verschil in steun voor bindende nationale referenda is aanzienlijk groter.

Tabel 1.1

Opvattingen en participatie per opleidingsniveau (met diploma afgerond) in procenten van de kiesgerechtigde bevolking

	allen	lageropgeleiden	hogeropgeleiden
Is tevreden over hoe de democratie in Nederland functioneert	65	56	78
Is tevreden over hoe de democratie in uw gemeente functioneert	64	59	73
Heeft vertrouwen in de Tweede Kamer	42	32	56
Heeft vertrouwen in de gemeenteraad	48	42	57
Heeft vertrouwen in de regering	41	32	55
Heeft vertrouwen in het College van B&W	45	42	51
Is het eens met 'Er zijn op dit moment voldoende manieren voor burgers om duidelijk te maken wat hun mening is over de gang van zaken hier in de gemeente'	36	32	41
Is het eens met 'Ook als burgers meepraten over beleid moeten de uiteindelijke beslissingen worden genomen door de gemeenteraad'	56	48	67
Is het eens met 'Over belangrijke beslissingen voor mijn gemeente moet vaker door alle burgers kunnen worden beslist in een referendum'	51	54	47
Ging stemmen bij de raadsverkiezingen 2014	54	48	63
Is anderszins lokaal politiek actief geweest	19	14	27

Lokaal Kiezersonderzoek 2016

De laatste twee rijen over participatie – opkomst bij de voorlaatste raadsverkiezing en een maat met een brede waaier activiteiten (van contacten met politici t/m deelname aan actiegroepen en handtekeningenacties) – tonen een aanzienlijk grotere participatie onder de hogeropgeleiden (en dat geldt ook voor minder politieke activiteiten; zie verder Dekker & Den Ridder 2017).

1.3 Wat te doen?

Lokale politici zou ik drie suggesties willen doen om de opleidingsniveautegenstelling te verzachten:

1. Benadruk de tegenstelling niet (dat verscherpt haar juist), maar houdt er wel rekening mee. Let op begrijpelijke taal en een open participatiecultuur. Wees sceptisch als een groepje hoog opgeleide activisten zich meldt als zaakwaarnemers van de hele bevolking.
2. Accepteer dat participatiewensen kunnen voortkomen uit wantrouwen. Referenda en andere 'harde' zeggenschap is niet bedoeld om vertrouwen in politici te genereren maar om hen te controleren en te corrigeren. Afschaffing van referenda bevestigt het wantrouwen.
3. Kijk voor verbinding naar de duurzaamheidagenda. Waren transities tot voor kort misschien vooral een dingetje van hogeropgeleiden, de komende jaren kunnen ze zeker ook grote financiële gevolgen hebben voor de lageropgeleiden. Hier moeten de handige brieven-schrijvers en vaardige handwerkers elkaar kunnen vinden en ligt een basis voor meer wederzijds respect.

1.4 Literatuur

Mark Bovens, Paul Dekker en Will Tiemeijer (red.; 2014). *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland*. Den Haag: SCP/WRR.

Paul Dekker, Lia van der Ham en Annemarie Wennekers (2018). *Burgerperspectieven 2018|1*. Den Haag: SCP.

Paul Dekker & Josje den Ridder (2017). Lokale participatie en politiek. Pp. 23-35 in: *Werk in Uitvoering. Jaarboek 2017 van de Vereniging van Griffiers*. Delft: Eburon.

Tom van der Meer & Henk van der Kolk (red.; 2016). *Democratie dichterbij: Lokaal Kiezersonderzoek 2016*. Den Haag: Ministerie van BZK.